

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.3>

УДК 657 : 338.43

*Ю. Ю. Мороз,
д. е. н., професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту, Поліський національний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9507-711X>*

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО В УКРАЇНІ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

*Y. Moroz,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Accounting,
Taxation and Audit, Polissia National University*

ORGANIC PRODUCTION IN UKRAINE: ACCOUNTING AND ANALYTICAL ASPECT

Проведено оцінку стану та розвитку органічного виробництва в Україні. Встановлено, що Україна протягом тривалого часу займає лідируючі позиції серед постачальників органічної продукції на європейські та інші міжнародні ринки, що вказує на її важливе місце в забезпеченні світової продовольчої безпеки. Сільськогосподарські товаровиробники, володіючи значним потенціалом для розвитку органічного виробництва, стикаються сьогодні із викликами та загрозами, що заважають зростанню органічного сектору виробництва, особливо пов'язаними із військовими діями в Україні. Доведено, що для їх подолання важливо побудувати систему інформаційної підтримки

рішень на всіх рівнях управління органічним землеробством, ключовою ланкою якої є обліково-аналітичний процес.

Розглянуто стан формування облікової інформації для забезпечення системи управління органічним виробництвом. Враховуючи особливості органічної діяльності та базуючись на положеннях нормативних документів, що її регулюють, окреслено предмет та ідентифіковано об'єкти бухгалтерського обліку органічного виробництва. Встановлено, що обліковий процес у органічних операторів залежить від їх типу та може організовуватися за чотирьома різними моделями. Розглянуто особливості обліку ресурсів, які забезпечують органічне виробництво та мають спеціалізований характер. Запропоновано підходи до відображення в обліку результатів діяльності бізнесу в органічному виробництві. Зокрема, в частині витрат деталізовано аналітичні рахунки в умовах одночасного виробництва на підприємстві органічної і неорганічної продукції та продукції при перехідному періоді. Для ведення обліку реалізації органічної продукції удосконалено систему синтетичних рахунків та субрахунків до них, а також надано пропозиції щодо здійснення облікових записів. Аргументовано необхідність узагальнення інформації щодо органічного виробництва в системі статистичної та управлінської звітності.

An assessment of the state and development of organic production in Ukraine was carried out. It has been established that for a long time Ukraine occupies a leading position among suppliers of organic products to European and other international markets, which indicates its important place in ensuring global food security. Agricultural enterprises, possessing a significant potential for the development of organic production, today face challenges and threats that hinder the growth of the organic sector of production, especially related to the military actions in Ukraine. It has been proven that to overcome them, it is important to build a system of information support for decisions at all levels of organic farming management, the key link of which is the accounting and analytical process.

The state of formation of accounting information to ensure the management system of organic production is considered. Taking into account the peculiarities of organic activity and based on the provisions of regulatory documents regulating it, the subject was outlined and the objects of accounting of organic production were identified. It was established that the accounting process of organic operators

depends on their type and can be organized according to four different models. The peculiarities of resource accounting, which ensure organic production and are of a specialized nature, are considered. Approaches to display in accounting the results of business activities in organic production are proposed. In particular, in the part of costs, analytical accounts are detailed in the conditions of simultaneous production at the enterprise of organic and inorganic products and products during the transition period. The system of synthetic accounts and sub-accounts to them has been improved for keeping records of the sale of organic products, as well as proposals for the implementation of accounting records. The necessity of summarizing information on organic production in the system of statistical and management reporting is argued.

Ключові слова: *сільське господарство; органічне виробництво; облік; звітність; аналіз; ресурси; результати діяльності.*

Keywords: *agriculture; organic production; accounting; reporting; analysis; resource; performance results.*

Постановка проблеми. Серед головних напрямів співробітництва між Україною та ЄС відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС та наданого їй статусу кандидата у члени ЄС особливе місце займає заохочення сучасного і сталого сільськогосподарського виробництва, з наголосом на охороні довкілля, органічному виробництві, біотехнологіях. Цю сферу виділено не випадково, оскільки впродовж останніх років Україна займала лідируючі позиції серед постачальників органічної продукції на європейський ринок, а у 2021 році посіла 5 місце в світі із 126 країн за обсягами її експорту до ЄС із часткою 6,6% від загального обсягу всього органічного імпорту країнами Європи [1].

Україна є важливим гравцем на міжнародних органічних ринках та посідає вагоме місце в забезпеченні продовольчої безпеки у світі. В 2019 р. вона приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку, особливе місце в якому займає розвиток органічного сільськогосподарського виробництва. До 2030 р. в Україні планується досягти показника 1,7 % сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом у загальній їх площі

та 3000 тис. га площі земель органічного виробництва [18]. Питання розвитку органічного виробництва визнано пріоритетним також і в Національній економічній стратегії України на період до 2030 року [10].

На жаль, від початку широкомасштабного російського вторгнення на територію України, органічне виробництво, як і весь аграрний сектор, потерпає від військової агресії, а окремі підприємства взагалі були змушені призупинити свою діяльність. Однак, експерти переконані, що, попри війну, Україна продовжить розвивати органічне землеробство і посилить своє лідерство як один з ключових експортерів органічної продукції в світі. Розвиток органічного виробництва визначено як один із напрямів у Плані відновлення України [14].

Подальший розвиток органічного землеробства в Україні потребує: збільшення кількості операторів органічного сільськогосподарського виробництва та обсягів сертифікованих органічних земельних угідь; запровадження державної сертифікації органічного виробництва; посилення державного контролю у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції; зростання державної підтримки органічних товаровиробників; інформаційного забезпечення управління органічним виробництвом в контексті організації бухгалтерського обліку, аудиту та звітності.

Для подолання викликів, які наразі стоять перед органічними товаровиробниками в Україні, уникнення ризиків, що супроводжують органічне виробництво, швидкого розвитку органічного сектору, важливо побудувати систему інформаційної підтримки рішень на всіх рівнях управління органічним землеробством (суб'єкти господарювання, територіальні громади, держава). Ключовим інструментом в цій системі повинен бути бухгалтерський облік як засіб комунікації між місцями виникнення облікової інформації (місцями виникнення господарських операцій і здійснення господарських процесів), центрами формування комплексних облікових даних (суб'єктами перетворення та передачі облікової інформації) та керуючими системами (суб'єктами прийняття управлінських рішень). Необхідність формування відокремленої

системи обліку господарської діяльності в органічному виробництві впливає з норм Закону [4]. Сформований обліковий простір сприятиме підвищенню ефективності органічного виробництва у суб'єктів бізнесу через формування об'єктивної інформації про об'єкти органічної діяльності, побудові виваженої політики підтримки органічних товаровиробників з боку місцевих органів самоврядування та держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання органічного виробництва є складовою різних програмних документів державного рівня. Так, Національною економічною стратегією на період до 2030 року [10] передбачено збільшення площі земель з органічним статусом до не менш як 3 % загальної площі сільськогосподарських угідь та збільшення експорту органічної продукції до 1 млрд. доларів США. Концепцією розвитку сільських територій [7] заплановано збільшення частки органічних сертифікованих сільськогосподарських угідь до 7 %, із них ріллі - до 5 %. Про необхідність урізноманітнення товарних позицій експорту продукції сільського господарства за рахунок органічної продукції йдеться в Стратегії розвитку експорту продукції [15]. Варто зазначити, що досить часто розроблені програмні документи носять декларативний характер, механізми досягнення встановлених показників лишаються нерозробленими, а самі показники не завжди мають кількісний вимір, що унеможливорює контроль за їх виконанням.

Наукові дослідження в сфері органічного виробництва ведуться в декількох напрямках. Найбільша кількість дискусій пов'язана з тематикою розвитку органічного виробництва в Україні та світі.

Другий блок актуальних питань в сфері органічної діяльності пов'язаний з технологічними аспектами органічного землеробства, застосуванням в них цифрових інформаційних систем, управлінням якістю органічного виробництва.

Третій напрям пов'язаний з вирішенням проблем інформаційного забезпечення управління розвитком органічного виробництва, зокрема формуванням системи його обліку, аналізу, контролю, аудиту. На жаль,

кількість цих досліджень є незначною та стосується лише окремих питань формування управлінської інформації про господарську діяльність в сфері органічного виробництва, зокрема: теоретичних аспектів обліку [11], побудові первинного обліку [12], розробці облікової політики [8], обліку витрат на формування собівартості продукції [6], облікового забезпечення формування якості продукції [3]; аналітичного забезпечення системи управління [2]. Питання контролю та аудиту у сфері органічного виробництва розглядалися лише опосередковано в рамках досліджень в цілому галузі сільського господарства.

Вагомий вклад у розвиток інформаційного забезпечення органічного виробництва здійснив колектив науковців кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету, який в своїх дослідженнях, починаючи з 2013 року, піднімав питання бухгалтерського обліку органічного виробництва [9; 17].

Метою статті є аналітична оцінка стану та розвитку органічного виробництва в Україні і та інформаційне забезпечення його управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно зі звітом Єврокомісії в 2020 році Україна займала 21 місце в світі та 13 в Європі за площею сільськогосподарських угідь, що знаходяться під органічним виробництвом, та посідала четверте місце за обсягом експорту органічної продукції до Європейського Союзу [1].

Органічне виробництво в Україні демонструє активний розвиток та характеризується показниками зростання сертифікованих площ сільськогосподарських угідь, операторів органічного ринку, обсягів виробництва та експорту органічної продукції (рис. 1 - 4).

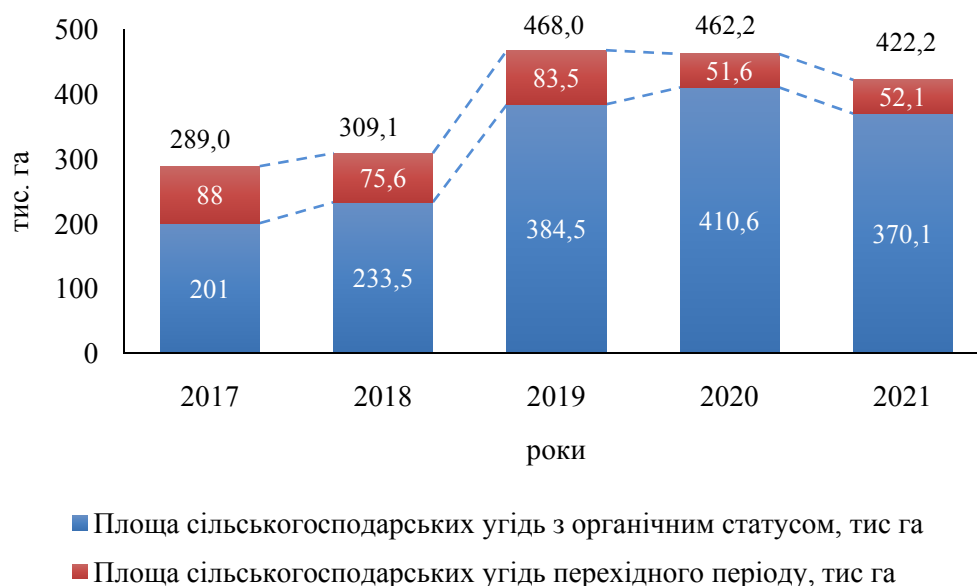

Рис. 1. Динаміка площі сільськогосподарських угідь, зайнятих органічним виробництвом

Джерело: побудовано за даними [5]

Як видно з рис. 1, загальна площа сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом станом на 2021 р. становила 422,2 тис.га, з якої 87,7 % - з органічним статусом. Динаміка свідчить, що лише за останні 5 років вона збільшилася в 1,5 рази. Однак, в загальній площі земель сільськогосподарського призначення України вона займає лише 1 %.

Рис. 2. Динаміка операторів органічного виробництва в Україні

Джерело: побудовано за даними [5]

За даними рис. 2, в Україні налічується 528 операторів органічного виробництва, з яких 418 одиниць або 79 % - це сільськогосподарські товаровиробники, більшість з яких сертифікована за органічним стандартом ЄС [5].

До початку військових дій регіонами з найбільшою кількістю земель під органічним виробництвом були Тернопільська, Житомирська, Полтавська, Черкаська, Одеська, Запорізька, Херсонська області. На жаль, українські сільгосподарські виробники втратили доступ до щонайменше третини земель, що перебували під органічним виробництвом до війни. Тільки 25 % з загальної площі були розсташовані в Запорізькій і Херсонській областях [16].

За останні кілька років Україна стала важливим постачальником органічної продукції на світові ринки. Загальний обсяг експортованої української органічної продукції в 2021 р. становив біля 260 тис. т на суму 220 млн дол. США. Ключовим ринком збуту був та залишається європейський, куди в 2021 р. було реалізовано 82 % всієї органічної продукції (рис. 3).

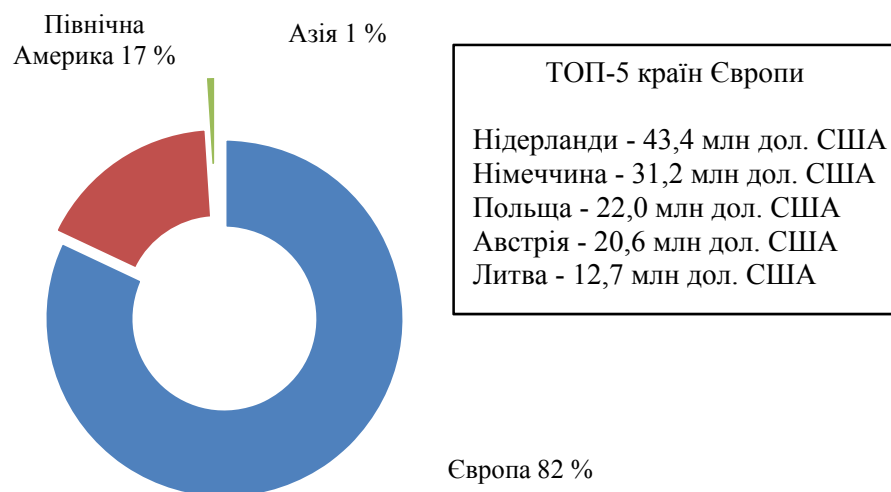

Рис. 3. Структура експорту української органічної продукції за регіонами світу

Джерело: побудовано за даними [9]

Загалом, у 2021 р. було експортовано 85 найменувань органічних товарів, основні з яких зернові і олійні культури та ягоди (рис. 4).

Рис. 4. Обсяги експорту органічної сільськогосподарської продукції до Європейського Союзу в 2021 році

Джерело: побудовано за даними [5]

Варто зазначити, що протягом останніх років експортне портфоліо України розширилося органічною продукцією переробки із вищою часткою доданої вартості, таких як соняшникова олія, яблучний сік, мед.

Динамічні зміни в органічному землеробстві України вимагають швидкої адаптації інформаційних ресурсів для його управління - від розробки або доповнення нормативних документів в сфері обліку, контролю, аналізу, аудиту до впровадження їх положень на практиці. Що стосується органічного сільськогосподарського виробництва, то правові основи його організації визначаються в Україні відповідним Законом [4] та Детальними правилами [13].

Згідно Закону [4], під органічним виробництвом розуміють - сертифіковану діяльність, пов'язану з виробництвом сільськогосподарської продукції (в тому числі всі стадії технологічного процесу, а саме первинне виробництво (включаючи збирання), підготовка, обробка, змішування і пов'язані із цим процедури, наповнення, пакування, переробка, відновлення та інші зміни стану продукції), що провадиться із дотриманням вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції [4].

В цьому формулюванні поєднується предмет і об'єкти бухгалтерського обліку в органічному виробництві, які мають суттєві відмінності від тих, що існують в неорганічній діяльності. Так, в органічному виробництві предметом бухгалтерського обліку є весь технологічний процес з активами та їх джерелами при одержанні і переробці органічної продукції та її реалізації. Об'єкти обліку в органічному виробництві – це активи та джерела їх утворення, господарські процеси з використання ресурсів, які забезпечують одержання органічної готової продукції та її реалізацію з метою отримання елементів доданої вартості для кожного учасника господарської діяльності. Об'єкти господарської діяльності в органічному виробництві, що потребують відокремленого обліку, наведені на рис. 5.

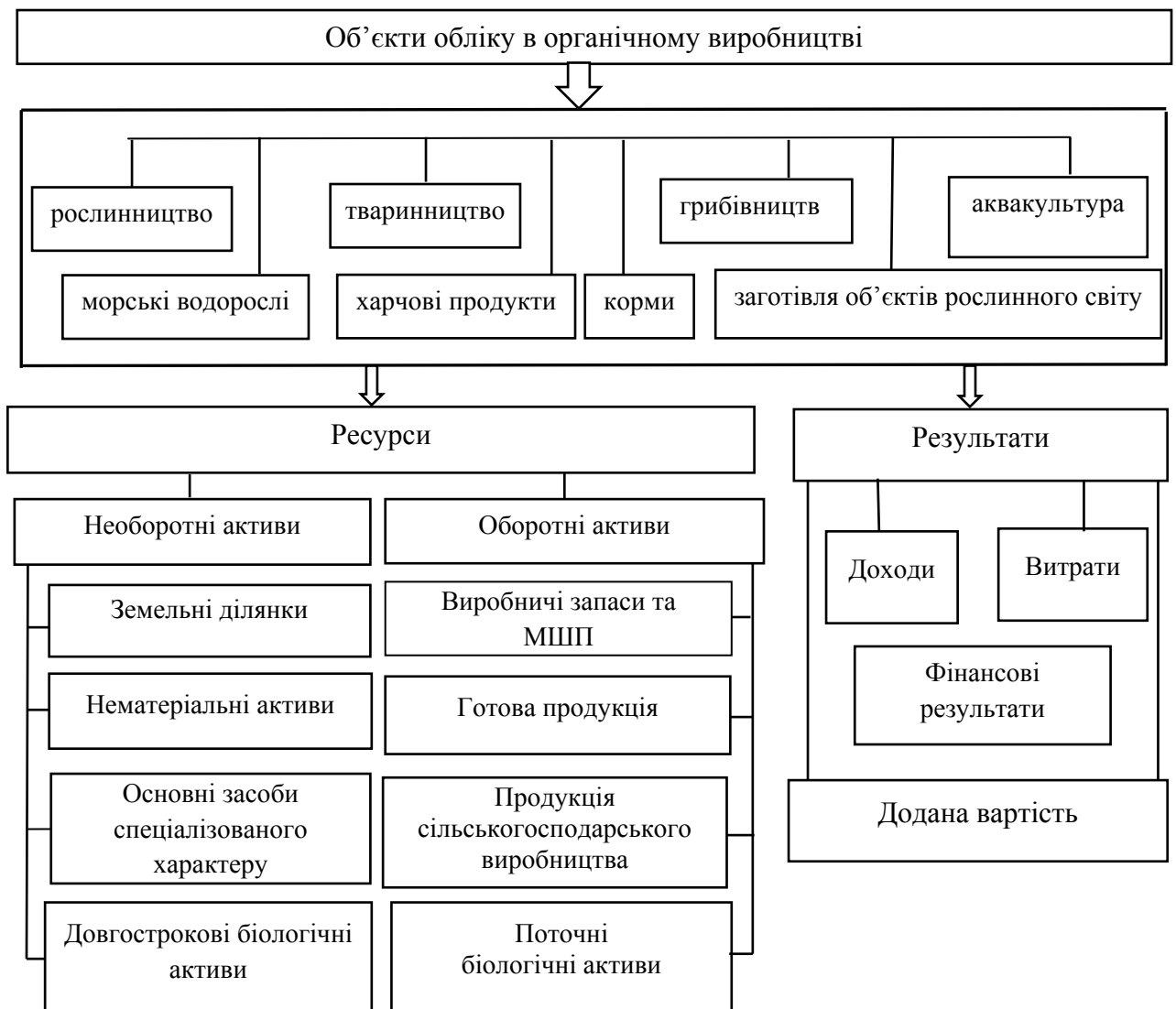

Рис. 5. Об'єкти господарської діяльності в органічному виробництві, які потребують відокремленого обліку

Джерело: авторська розробка

Виходячи з виділених об'єктів обліку та базуючись на проведених дослідженнях нормативної бази та практики обліку органічного виробництва, основними завданнями бухгалтерського обліку в цій сфері є необхідність формування інформації про:

- наявність спеціалізованих для органічного виробництва засобів праці (земельних ділянок, основних засобів, МШП, тварин);
- наявність і рух виробничих запасів, які забезпечують технологічний процес, що відповідає вимогам органічного виробництва;
- витрати на виробництво органічної продукції в розрізі аналітичних рахунків і відповідних статей калькулювання, а також незавершене виробництво;
- оприбуткування і рух продукції від об'єктів витрат органічного виробництва;
- розрахунки з покупцями та визначення валового прибутку в розрізі кожного покупця, видів продукції, виробництв (центрів відповідальності) та географічних сегментів реалізації на вітчизняних та іноземних ринках та виробничою собівартістю реалізованої органічної продукції;
- додаткові витрати, пов'язані із збутом органічної продукції;
- формування валових фінансових результатів від реалізації органічної продукції.

У органічних операторів обліковий процес може організовуватися за однією з чотирьох моделей залежно від продукції, яка виготовляється органічним оператором. Зокрема, підприємством може здійснюватися:

- 1) паралельне виробництво органічної та неорганічної продукції щодо однакових її видів;
- 2) виробництво лише органічної продукції;
- 3) паралельне виробництво органічної та неорганічної продукції щодо однакових її видів в розрізі окремих позицій;
- 4) виробництво органічної і неорганічної продукції та продукції перехідного періоду до виробництва органічної продукції.

Система обліку господарської діяльності структурних підрозділів в умовах ведення органічного виробництва повинна бути організована за окремими об'єктами діяльності, які обов'язково виділяються в окремі центри відповідальності в складі структурних підрозділів або надання їм статусу структурних підрозділів з органічним виробництвом.

Під час організації обліку ресурсів для органічного виробництва важливо передбачити, що при цьому застосовуються технології, які забороняють використання ГМО, синтетичних речовин, методів стимуляції з метою примушування, транквілізаторів, іонізуючого випромінювання, гідропонних методів, гормонів тощо [4].

Для обліку ресурсів, які використовуються в органічному виробництві, застосовуються синтетичні рахунки бухгалтерського обліку (10; 11; 12; 16; 20; 21; 22; 26; 27) із виділенням на них окремих спеціалізованих субрахунків та аналітичних рахунків.

Органічне виробництво здійснюється із використанням земельних ділянок, які можуть знаходитись у товаровиробників як на правах власності, так і в межах договору оренди з правом використання. Обліковий процес земельних ділянок відображено на рис. 6.

**Рис. 6. Організація обліку земельних ділянок
в умовах органічного виробництва**

Джерело: авторська розробка

На рахунках 10 і 11 необхідно окремо виділити спеціалізовані об'єкти, які використовуються лише при органічному виробництві й, відповідно, будувати за ними амортизаційну політику.

Облік виробничих запасів, які необхідні для органічного виробництва, потрібно здійснювати на окремих аналітичних рахунках відповідно до субрахунків рахунку 20 «Виробничі запаси». Створена облікова система повинна забезпечити отримання інформації щодо: засобів захисту рослин; добрив і речовин для покращення ґрунту; неорганічних кормових матеріалів рослинного походження; кормових матеріалів тваринного та мінерального походження і деяких речовин, що застосовуються в годуванні тварин; кормових та технологічних добавок; продуктів для очищення та дезінфекції ставків, кліток, будівель та споруд, які використовуються в тваринництві; продуктів для очищення та дезінфекції будівель та споруд, які використовуються в рослинництві; інших речовин (інгредієнтів, компонентів) [4].

Під час обліку ресурсів на рахунках 16 «Довгострокові біологічні активи» і 21 «Поточні біологічні активи» виділяються окремо групи тварин, що відповідають вимогам органічного тваринництва: народжені від тварин, що розводилися згідно з вимогами органічного тваринництва; вирощені оператором після завершення перехідного періоду; із моменту народження утримувалися згідно з вимогами органічного тваринництва [4].

Органічна продукція, яка вводиться в обіг і реалізується, обов'язково повинна маркуватися державним логотипом для органічної продукції, а її облік здійснюватися на окремих субрахунках та аналітичних рахунках до рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва».

В процесі зберігання органічної продукції потрібно забезпечити її облік таким чином, щоб можна було чітко ідентифікувати продукцію як органічну та унеможливити її змішування з неорганічною продукцією, в тому числі продукцією перехідного періоду та забруднюючими речовинами.

Таким чином, облік ресурсів, які застосовуються під час органічного виробництва повинен забезпечити їх відокремлене формування, зберігання та

списання для здійснення відповідного контролю за відповідністю виробленої органічної продукції вимогам діючого законодавства.

Результати господарювання у сфері органічного виробництва відображаються в бухгалтерському обліку на рахунках витрат та доходів. Для обліку витрат органічного виробництва доцільно використовувати рахунки 23 «Виробництво» та 91 «Загальновиробничі витрати». При цьому застосовуються моделі організації обліку витрат на виробництво відповідно до вище визначених типів органічних операторів.

При четвертій, найскладнішій моделі, коли на підприємстві здійснюється виробництво органічної та неорганічної продукції, а також продукції перехідного періоду, на рахунку 23 «Виробництво» необхідно відкривати субрахунки другого порядку до окремих видів виробництв. Наприклад, на сільськогосподарських підприємствах до субрахунку 231 «Виробництво продукції рослинництва» можливо відкрити субрахунки другого порядку: 2311 «Виробництво неорганічної продукції в рослинництві»; 2312 «Виробництво органічної продукції в рослинництві»; 2313 «Виробництво продукції в рослинництві на перехідний період». На виділених субрахунках можуть відкриватися субрахунки третього порядку відповідно до наявних структурних підрозділів чи центрів відповідальності: 23121 «Виробництво органічної продукції в рослинництві в структурному підрозділі № 1»; 23122 «Виробництво органічної продукції в рослинництві в структурному підрозділі № 2» і т.д. Аналогічно відкриваються субрахунки третього порядку на перехідний період від виробництва неорганічної до органічної продукції. На субрахунках третього порядку відкриваються відповідні аналітичні рахунки в розрізі окремих культур і рослин.

За таким же принципом будується облік витрат на органічне виробництво на субрахунку 232 «Виробництво продукції тваринництва» в розрізі видів тварин. Схему відображення витрат на виробництво сільськогосподарської продукції при органічному виробництві наведено на рис. 7.

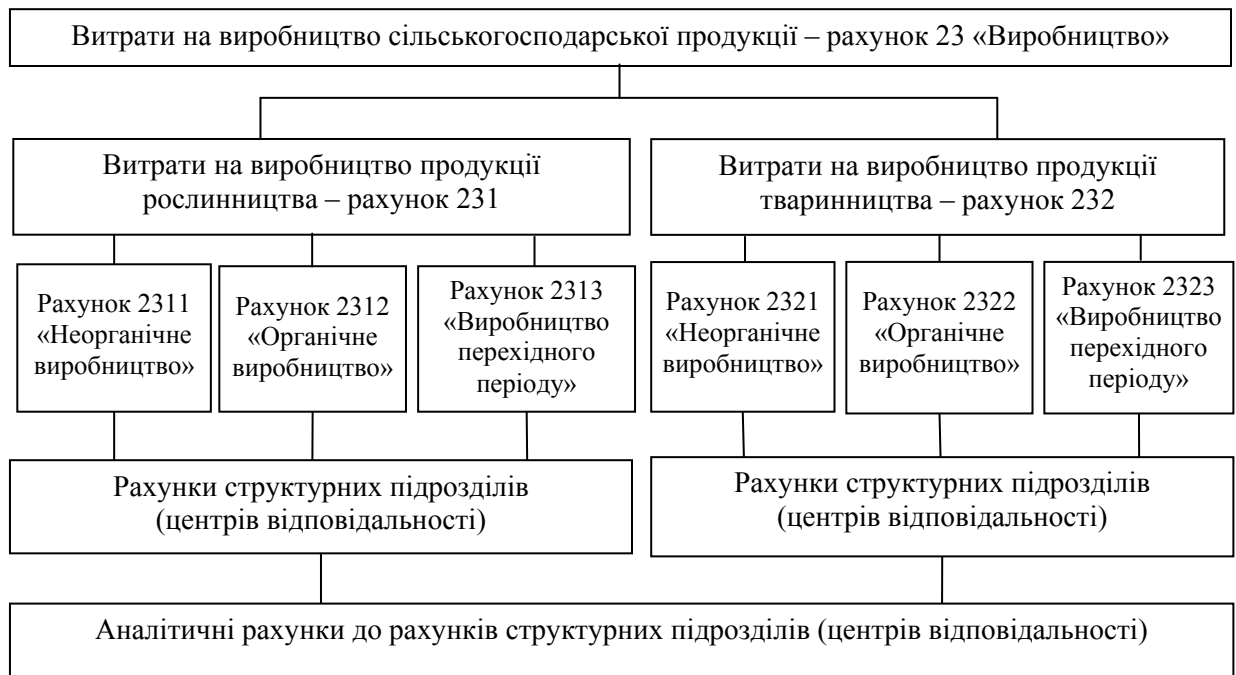

Рис. 7. Фрагмент організації обліку витрат при виробництві на підприємстві органічної, неорганічної та продукції при перехідному періоді

Джерело: авторська розробка

Для ведення обліку витрат в органічному виробництві підприємство повинно розробити перелік статей витрат, які наводяться в наказі про облікову політику.

Для обліку витрат, пов'язаних із управлінням структурними підрозділами, що виробляють органічну продукцію, використовується рахунок 91 «Загальновиробничі витрати». Схема відображення в обліку загальновиробничих витрат та їх розподілу в умовах органічного виробництва наведена на рис. 8.

Рис. 8. Фрагмент організації обліку загальновиробничих витрат на підприємстві з виробництвом органічної, неорганічної та продукції при перехідному періоді

Джерело: авторська розробка

Для розподілу загальновиробничих витрат, що виникають при органічному виробництві, найбільш обґрунтованою базою є прямі виробничі витрати.

Для ведення обліку реалізації органічної продукції доцільно дотримуватися таких принципів та правил.

1. Важливо забезпечити відокремлений облік покупців органічної продукції, для чого на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» можливо виділити окремий субрахунок 365 «Розрахунки з покупцями органічної продукції».

2. Для розмежування доходів, отриманих від реалізації органічної продукції, на рахунку 70 «Доходи від реалізації» можливо відкрити

субрахунки другого порядку, наприклад 7012 «Доходи від реалізації органічної готової продукції», з виділенням окремих аналітичних рахунків.

3. З метою розмежування витрат, що формують собівартість реалізованої органічної продукції, доцільно в межах рахунку 90 «Собівартість реалізації» відкрити субрахунки другого порядку, наприклад 9012 «Собівартість реалізованої органічної готової продукції» з відповідними аналітичними рахунками.

4. Для формування інформації про валовий прибуток як показник ефективності виробництва і реалізації органічної продукції, необхідно ввести додатковий синтетичний рахунок 78 «Валовий прибуток» та виділити на ньому субрахунок 782 «Валовий прибуток від реалізації органічної готової продукції».

Для відображення господарських операцій з реалізації органічної продукції в системі рахунків бухгалтерського обліку необхідно здійснювати наступні записи:

1. Нараховано доходи за реалізовану органічну готову продукцію – Дт 365 «Розрахунки з покупцями органічної продукції» Кт 7012 «Доходи від реалізації органічної готової продукції».

2. Списано виробничу собівартість реалізованої органічної готової продукції - Дт 9012 «Собівартість реалізованої органічної готової продукції» Кт 2712 «Готова органічна продукція рослинництва».

3. Відображено чистий дохід від реалізації органічної готової продукції на рахунку валового прибутку – Дт 7012 «Доходи від реалізації органічної готової продукції» Кт 782 «Валовий прибуток від реалізації органічної готової продукції».

4. Списано собівартість реалізованої органічної готової продукції на рахунок валового прибутку - Дт 782 «Валовий прибуток від реалізації органічної готової продукції» Кт 9012 «Собівартість реалізованої органічної готової продукції».

5. Списаний валовий фінансовий результат на фінансові результати

підприємства: Дт 782 «Валовий прибуток від реалізації органічної готової продукції» Кт 79 «Фінансові результати».

Викладена вище методика обліку формування витрат, доходів і валових фінансових результатів від органічної продукції дає можливість розмежувати всі господарські операції та розрахувати ефективність виробництва органічної продукції на підприємстві.

Узагальнені показники щодо результатів виробництва і реалізації органічної продукції доцільно оприлюднювати у звітності. На сьогодні оператори органічного виробництва зобов'язані складати та подавати до органів сертифікації тільки галузеву звітність за показниками Декларації щодо обсягів органічної продукції, що вводиться в обіг. Показники цієї форми звітності зорієнтовані на органи державної влади та призначені для здійснення ефективного впровадження державної політики в сфері органічного виробництва, обігу і маркування органічної продукції.

Варто зазначити, що сьогодні вся інформація щодо стану та розвитку органічного виробництва в Україні формується за даними оперативного моніторингу Міністерства аграрної політики та продовольства України, що надходять від органів іноземної сертифікації.

Однак, для управління процесом органічного виробництва, важливо мати показники економічного характеру: витрати, доходи, результативність. Систематизувати ці показники можливо у статистичній звітності у вигляді або окремої форми або розділу до вже існуючої ф. 50-сг «Звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств». Окрім того, рекомендуємо обов'язково включати інформацію про органічне виробництво до Звіту про управління підприємством за напрямом "Екологічні аспекти".

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток органічного виробництва є важливим важелем євроінтеграційних процесів України та одним з найважливіших засобів її сталого розвитку. Органічне виробництво може відбуватися тільки в умовах достовірного відображення в

бухгалтерського обліку його обов'язкових складових щодо використання ресурсів, здійснення технологічного процесу, формування доходів, витрат та показників результативності. Таким чином, бухгалтерський облік виробництва органічної продукції, по суті, являється основним інструментом, що забезпечує інформаційну функцію для оцінювання виконання положень Угоди про асоціацію з ЄС та досягнення цілей сталого розвитку.

Перспективою подальших досліджень в цьому напрямку може стати розробка Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку «Органічне виробництво» та Методичних рекомендацій з обліку органічного виробництва.

Література

1. The World of Organic Agriculture Statistics and Emerging Trends 2022 / Edited by H. Willer, J. Trávníček, C. Meier, B. Schlatter. Research Institute of Organic Agriculture FiBL IFOAM – Organics International. URL: <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1344-organic-world-2022.pdf>
2. Гузь М. М. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління виробництвом продукції органічного землеробства: дис. ... к.е.н.: 08.00.09. Київ, НУБіП, 2021. 222 с.
3. Гуцаленко Л. В., Палагута Н. С. Облікові функції у формуванні якості органічної продукції. *Modern Economics*. 2020. № 21. С. 77-83.
4. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : Закон України від 10.07.2018 р. № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>
5. Інформаційний портал. OrganicInfo. URL: <https://organicinfo.ua/>
6. Іщенко Я. Облік витрат та виходу органічної сільськогосподарської продукції рослинництва. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. Вип. 3-4. С. 26-36.

7. Концепція розвитку сільських територій : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 р. № 995-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80#Text>

8. Мельничук Я.П. Облікова політика щодо виробництва та реалізації органічної продукції. *Економіка: реалії часу*. 2016. №3 (25). С. 86-92.

9. Мороз Ю.Ю. Управлінський облік в системі оцінювання впливу органічного виробництва та його державної підтримки на платоспроможність і кредитоспроможність операторів. Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. X Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир, 2022. С. 66 – 70.

10. Національна економічна стратегія на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>

11. Низова Л. Ю., Золотарьова Н. С. Організаційно-технологічні особливості виробництва органічної продукції рослинництва та їх вплив на побудову обліку. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/175.pdf

12. Подоляничук О. А., Маркевич Л. С. Первинний облік виробництва органічної продукції рослинництва. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8741>

13. Порядок (детальні правила) органічного виробництва та обігу органічної продукції : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.10.2019 р. № 970. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970-2019-%D0%BF#Text>

14. Проект плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Нова аграрна політика». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/new-agrarian-policy.pdf>

15. Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 588-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80#Text>

16. Україна через війну втратила третину органічних земель. URL: <https://dia.dp.gov.ua/ukra%D1%97na-cherez-vijnu-vtratila-tretinu-organichnix-zemel/>

17. Цал-Цалко Ю.С. Статистичний і бухгалтерський облік органічного виробництва. *Наукові горизонти*. 2018. С. 70 – 77.

18. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>

References

1. Willer, H. Trávníček, J. Meier, C. and Schlatter, B. (2022), “ The World of Organic Agriculture Statistics and Emerging Trends 2022”, Research Institute of Organic Agriculture FiBL IFOAM – Organics International, available at: <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1344-organic-world-2022.pdf>

(Accessed 15 Jan 2023).

2. Guz, M. M. (2022), “Informational and analytical support for the management of the production of organic farming products”, Abstrakt of Ph.D dissertation, Accounting and Taxation, NUBiP, Kyiv, Ukraine.

3. Gutsalenko, L. V. and Palaguta, N. S. (2020), “Accounting functions in the formation of the quality of organic products”, *Modern Economics*, vol. 21, pp. 77-83.

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine “About the basic principles and requirements for organic production, circulation and labeling of organic products”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text> (Accessed 17 Jan 2023).

5. Information portal OrganicInfo. (2022), available at: <https://organicinfo.ua> (Accessed 17 Jan 2023).
6. Ishchenko, Ya. (2019), "Accounting of costs and output of organic agricultural products of crop production", *Instytut bukhhalters'koho obliku, kontrol' ta analiz v umovakh hlobalizatsii*, vol. 3-4, pp. 26-36.
7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), Order "Concept of development of rural areas", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80#Text> (Accessed 17 Jan 2023).
8. Melnychuk, P. (2016), "Accounting policy for the production and sale of organic products", *Ekonomika: realii chasu*, vol. 3 (25), pp. 86-92.
9. Moroz, Yu.Yu. (2022), "Management accounting in the system for assessing the impact of organic production and its state support on the solvency and creditworthiness of operators", *Zbirka dopovidej na Mizhnarodnij konferentsii. Orhanichne vyrobnytstvo i prodovol'cha bezpeka* [Conference Proceedings of the International Conference. Organic production and food safety], Polissia National University, Zhytomyr, Ukraine, pp. 66–70.
10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Decree "National economic strategy for the period up to 2030", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25> (Accessed 17 Jan 2023).
11. Nyzova, L. Yu. and Zolotaryova, N. S. (2019), "Organizational and technological features of the production of organic products of crop production and their influence on the construction of accounting", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 10, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/175.pdf (Accessed 17 Jan 2023).
12. Podolyanchuk, O. A. and Markevich, L. S. (2021), "Primary accounting of the production of organic crop production", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 3, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8741> (Accessed 15 Jan 2023).

13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), Decree “Procedure (detailed rules) of organic production and circulation of organic products”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970-2019-%D0%BF#Text> (Accessed 17 Jan 2023).

14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), “Materials of the working group “New Agrarian Policy” “Draft plan for the recovery of Ukraine”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/new-agrarian-policy.pdf> (Accessed 17 Jan 2023).

15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), Order “Strategy for the development of exports of agricultural products, food and processing industry of Ukraine for the period until 2026”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80#Text> (Accessed 17 Jan 2023).

16. Portal “Dija” (2022), “Ukraine lost a third of its organic land due to the war”, available at: <https://dia.dp.gov.ua/ukra%D1%97na-cherez-vijnu-vtratila-tretinu-organichnix-zemel/> (Accessed 17 Jan 2023).

17. Tsal-Tsalko, Yu.S. (2018), “Statistical and accounting of organic production”, *Naukovi horyzonty*, vol. 5 (68), pp. 70 – 77.

18. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2017), “National report Goals of sustainable development: Ukraine”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf> (Accessed 17 Jan 2023).

Стаття надійшла до редакції 24.01.2023 р.